

PM Rotel I (Dnr KS 2024/1272)

Betänkandet Mottagandelagen - En ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU 2024:68)

Remissvar till Justitiedepartementet

Förslag till beslut

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Karin Wanngård

Sammanfattning av ärendet

Utredningen *Mottagandelagen - En ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU 2024:68)* har haft i uppgift att se över lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., att föreslå åtgärder för ett ordnat mottagande av asylsökande och att lämna förslag för att den svenska regleringen av asylsökandes mottagningsvillkor ska anpassas till miniminivåer enligt EU-rätten.

Utredningen föreslår att en ny lag ska reglera mottagandet av vissa utlänningar som ansöker om uppehållstillstånd i Sverige och ersätta den nuvarande lagen om mottagande av asylsökande med flera. Flera av bestämmelserna i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. förs över till den nya lagen, men många bestämmelser är också nya. Lagen föreslås heta mottagandelagen (2026:00) och föreslås träda i kraft den 1 oktober 2026.

Stockholms stad svarar på eget initiativ på remissen.

Beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret betonar vikten av ett ordnat och värdigt mottagande för asylsökande och att de garanteras värdiga levnadsvillkor, till exempel när det gäller mat, hälsa, bostäder, utbildning och arbete. Det är viktigt att individer får sina behov tillgodosedda och att barnkonventionen efterlevs. Vidare framför

stadsledningskontoret att den statliga ersättningen till kommunerna måste ersätta de kostnader som uppstår för kommunerna.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Stockholms stad väljer att lämna synpunkter på utredningen trots att staden inte har fått utredningen på remiss. Stockholms stad kommer i stor grad att beröras av förslagen i utredningen och därmed anser vi att det är motiverat att staden lämnar synpunkter.

Under många år har Sveriges asylmottagande och organisering av mottagandet utretts. Det har funnits en samstämmighet i att Sverige ska ha en reglerad invandring samtidigt som asylmottagandet ska vara rättssäkert och värdigt. För den som beviljas uppehållstillstånd ska det finnas en möjlighet att etablera sig snabbt i samhället. Bland annat infördes Bosättningslagen år 2016 för att säkerställa att alla kommuner tar emot nyanlända. Det tidigare systemet där ett fåtal kommuner tog ansvar för mottagandet av asylsökande och nyanlända var inte rimligt.

Tyvärr kan vi konstatera att det har skett ett skifte i synen på asylmottagandet där borgerliga partier har valt att frånga grundläggande principer som har varit vägledande för Sverige. Det är tydligt att Sverigedemokraterna sätter tonen för hur Sveriges framtida asylmottagande ska se ut. Det märks i det fokus som utredningen har haft och i de förslag som föreslås. Förslag som handlar om närvaroplikt på asylboende och begränsningar av asylsökandes möjlighet att röra sig är exempel på detta.

För oss i det rödgröna styret är det viktigt att säkerställa att mottagande utgår ifrån den enskildes behov och vad som är bäst för den nyanländas möjlighet att långsiktigt kunna delta i samhällets olika delar. Rättssäkerhet och värdighet är två viktiga principer. Barnkonventionen ska följas och likaså ska de konventioner som Sverige har ratificerat följas.

Ett sammanhållet och rättssäkert mottagande av asylsökande är avgörande när olika instanser och aktörer ska samverka kring den enskilde. I utformningen av mottagandet måste hänsyn tas till att till exempel ensamkommande barn och vuxna asylsökande har helt olika behov av stöd. Det är tydligt att regeringen och utredningen inte har tagit hänsyn till att en ny socialtjänstlag ska träda i kraft under år 2025. Till exempel har frågan och gränsdragningen om icke biståndsbedömda insatser med anledning av den nya socialtjänstlagen inte utretts.

Vidare är det viktigt att staten inte lämpar över sitt ansvar för mottagandet på kommunerna. Med förslagen finns det en stor risk att både ansvar och kostnader övervältras på kommunerna. Vi anser att staten ska kompensera kommunerna fullt ut för kostnader som uppstår för asylsökande och för etablering av dem som beviljats uppehållstillstånd. Schabloner som tar hänsyn till att det är större kostnader i storstäderna är att föredra före utredningens förslag om ersättningar som ska återsökas.

För övrigt vill jag hänvisa till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Stockholm den 15 januari 2025

Karin Wanngård

Bilaga

Remiss - Betänkandet Mottagandelagen - En ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU 2024:68), dnr KS 2024/1272-1.1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation av borgarråden Christofer Fjellner och Dennis Wedin (båda M) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Att föredragande borgarråds förslag till remissvar avslås
2. Att remissen besvarar i enlighet med det som anförs nedanför

Trots att Socialdemokraterna på nationell nivå försöker profilera sig som ett parti för en stram och kontrollerad migrationspolitik, är det uppenbart att S-styret i Stockholms stad inte ställer sig bakom denna linje. Regeringens paradigmskifte inom migrationspolitiken är avgörande för att undvika att utanförskapet, segregationen och gängkriminaliteten fortsätter att växa.

Moderaterna i Stockholms stad står bakom regeringens åtstramning av migrationspolitiken. Sverige ska föra en migrationspolitik som är långsiktigt hållbar och lönsam för samhället som helhet. I praktiken betyder detta att asylmigrationen måste begränsas till ett minimum, men att högkvalificerad arbetskraftsinvandring ska välkomnas.

Därför är det positivt att betänkandet anpassar svensk lagstiftning gällande mottagandet till EU:s miniminivå. Moderaterna beklagar att Socialdemokraterna i Stockholm inte ser behovet av dessa åtgärder. Därtill anser vi inte heller att det är rimligt att vänsterstyret använder resurserna inom stadens förvaltning för att ta fram ett remissvar på en SOU utan att regeringen uttryckligen har begärt att staden inkommer med synpunkter.

Reservation av borgarrådet Jan Jönsson (L) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Att delvis bifalla föredragande borgarråds förslag till beslut.
2. Att stadens svar på remissen justeras i enlighet med som anförs nedan.
3. Att därutöver anföra följande.

Asylrätten är en grundläggande mänsklig rättighet. I länder som präglas av förtryck och förföljelse riskerar människor sina liv för frihet. För oss liberaler är det viktigt att personer som förtrycks och fruktar för sina liv ska kunna få asyl i Sverige. Det frihetliga Stockholm vi värnar om ska välkomna flyktingar som förtrycks och önskar bli en del av vår stad.

Vi välkomnar därför att Socialdemokraterna i Stockholms stad utifrån det föreslagna remissvaret förefaller ha en annan inställning än partiet har i riksdagen. Nationellt står Socialdemokraterna bakom alla förslagen i utredningen och vill på flera områden gå längre än vad utredningen föreslår. Det vore därför lämpligt om Socialdemokraterna även ägnade sig åt intern opinionsbildning i det fortsatta påverkansarbetet.

Vi ställer oss tveksamma till en anpassning av mottagande till EU:s miniminivåer. Antalet asylsökande och kvotflyktingar till Sverige är redan på historiskt låga nivåer. Sverige som ett av världens rikaste länder som haft förmånen att leva i fred i över 200 år, har ett ansvar att visa solidaritet med människor som inte haft samma lycka i livet. Flyktningmottagandet behöver vara reglerat och anpassat efter samhällets förmåga till integration, främst begränsat av fysisk tillgång på bostäder och utbildningsplatser. Genom att överväga ett högre mottagande via kvotsystemet kan fler som har fastställd flyktningstatus tas emot i ett ordnat förfarande. Vidare behöver motsvarande resurser och åtgärder som nu föreslås för asylmottagande och återvändande också läggas på integration för att få nyanlända i arbete och att lära sig svenska.

Vi avvisar förslaget att asylsökande bara ska få vistas inom anvisad länsgräns. Den typ av geografisk begränsning som föreslås strider mot principen om ett värdigt mottagande som tidigare varit vägledande och vi anser att övriga kontrollmekanismer som föreslås är tillräckliga.

I betänkandet framkommer att asylsökande inte ska ha rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Samtidigt slår utredningen fast att målgruppen ska ha mat, kläder och tak över huvudet. Det behöver därför klargöras vad som gäller kring nödbistånd enligt socialtjänstlagen.

Vi vill betona att det är av yttersta vikt att de föreslagna sanktionerna gällande reducerad dagersättning vid misskötsel under asylprocessen utreds vidare. Den nuvarande dagersättningen innebär redan en levnadsnivå långt under försörjningsstöd. Sanktionerade asylsökande med reducerad dagersättning riskerar att bli helt beroende av nödbistånd från socialtjänsten för att klara sig. Om asylsökande förväntas klara sig på enbart dagersättningen behöver den justeras upp från dagens mycket låga nivå.

Stockholms stad har som kommun juridiskt det yttersta ansvaret för personer som vistas här. Men staden har också ett moraliskt ansvar för de personer vi tar emot. Att försätta asylsökande i en så svår ekonomisk situation vore inte att ta det ansvaret.

Vi vill understryka det som stadsledningskontoret lyfter i sitt tjänsteutlåtande om att kommunerna måste få ersättning för andra sociala insatser än de som är knutna till själva boendet. Ett ordnat och värdigt mottagande innebär fler kostnader än åtgärder och insatser direkt kopplade till boendet i sig, som exempelvis insatser för barn och unga. Det är viktigt att sådana insatser kan ges, inte minst för att förhindra att barn och unga boende på anläggningar för asylsökande inte ska bli rekryteringsbaser för kriminella nätverk.

Vad gäller de asylboenden som ska husera asylsökande ser vi en del problem som behöver belysas. Det är för det första väldigt viktigt att olika minoriteter bland de asylsökande kan känna sig trygga på asylboendena, exempelvis kristna, judar, hbtq-personer m.fl., vilket i sig talar emot alltför stora byggnadskomplex. Om de föreslagna ändringarna gällande placering på asylboenden för asylsökande innebär ett snabbare förfarande med en kortare asylprocess är det positivt för individen som snabbt får besked. Vi vill dock poängtera att det då samtidigt måste göras insatser för att bryta isoleringen för boende på de föreslagna asylboendena, så att de asylsökande kan interagera med samhället och inte stigmatiseras. Det är då viktigt att dessa boenden håller en rimlig kvalitetsnivå värdig ett välfärdssamhälle.

Slutligen vill vi påtala att den här utredningen i allra högsta grad berör kommunerna och regeringen borde därför ha utsett Stockholms stad som remissinstans i ordinarie remissrunda.

Kommunstyrelsen

Reservation av Christofer Fjellner (M) som är likalydande med Moderaternas reservation i borgarrådsberedningen.

Reservation av Gabriel Kroon (SD) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Att borgarrådsberedningens förslag till beslut avslås.
2. Att kommunstyrelsen beslutar att tillstyrka utredningen i sin helhet som svar på remissen.
3. Därutöver anföra följande:

Sverigedemokraterna välkomnar utredningen. Ett ordnat asylmottagandet är avgörande för Sveriges framtid och våra medborgares trygghet och säkerhet. Med anledning av detta föreslår vi att Stockholm stad ska tillstyrka utredningens förslag i sin helhet.

Reservation av Jan Jönsson (L) som är likalydande med Liberalernas reservation i borgarrådsberedningen.

Särskilt uttalande av Jonas Naddebo (C) enligt följande.

Centerpartiet kommer alltid att försvara rätten att söka asyl, inklusive barns rätt till familjeåterförening och säkerhet för asylsökande. För att värna asylrätten måste vi få ett mer ordnat mottagande, styra om migrationen till lagliga vägar och genomföra reformer som sänker kostnaderna för mottagandet och förbättrar integrationen. Det behövs effektivare åtgärder för att få personer som fått avslag att återvända, eftersom ett fungerande återvändande är avgörande för upprätthållandet av legitimiteten av asylsystemet.

Vi välkomnar utredningens ansats att effektivisera och påskynda asylprocessen, men flera av förslagen är problematiska och rent kontraproduktiva ur integrationssynpunkt. Särskilt förslaget att en asylsökande får undantas från kravet på arbetstillstånd endast om ett ärende om uppehållstillstånd inte har avgjorts inom sex månader. Att fördröja rätten att arbeta med halvt år kan ha stor negativ påverkan på integrationen och utredningen presenterar inget tydligt syfte som motiverar inskränkningen av rätten att arbeta.

Centerpartiet anser att arbetslinjen och självförsörjning när det är möjligt ska vara vägledande. Asylsökande besitter ofta kompetenser som är värdefulla för det svenska samhället och som bör tillvaratas. Rätt att arbeta kan även motverka risken att asylsökande dras in på den svarta arbetsmarknaden eller i kriminalitet.

Brottsförebyggande rådet menar att förslaget innebär tydliga risker ur ett brottsförebyggande perspektiv, då forskning visar på ett samband mellan olika migrantgruppers delaktighet i brott och gruppernas möjligheter att få tillträde till arbetsmarknaden i mottagarlandet.

Förutsatt att asyltiden är kort tillstyrker Centerpartiet att asylsökande under asyltiden i första hand ska bo på anläggningsboende. Däremot avvisar vi utredningens förslag att asylsökanden ska vara skyldiga att vistas inom det län där asylboendet ligger. Det begränsar asylsökandes rörelsefrihet och riskerar att negativt påverka asylsökandes möjligheter till arbete, barns skolgång och fritidsaktiviteter, samt tillgång till stöd för funktionshindrade.

Ärendet

Utredningen föreslår att en ny lag ska reglera mottagandet av vissa utlänningar som ansöker om uppehållstillstånd i Sverige, och ersätta den nuvarande lagen om mottagande av asylsökande m.fl. Syftet med den nya lagen är att säkerställa att regelverket är modernt och ändamålsenligt samt att åtgärda otydligheter, brister och luckor i regelverket och skapa legitimitet och ett långsiktigt hållbart regelverk. Flera av bestämmelserna i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. förs över till den nya lagen men många bestämmelser är också nya. Lagen föreslås heta mottagandelagen (2026:00).

Utredningen föreslår att författningsändringarna ska träda i kraft den 1 oktober 2026. I fråga om beslut som har meddelats före den 1 oktober 2026 ska dock den upphävda lagen om mottagande av asylsökande m.fl. gälla. Detta gäller dock inte beslut om dagersättning eller särskilt bidrag. För sådana beslut ska mottagandelagen tillämpas direkt.

Mottagandelagen

Den del av uppdraget som handlar om översyn av nuvarande regelverk har innefattat att ta ställning till hur de kategorier av utlänningar som omfattas av lagen bör avgränsas och definieras, och därmed omfattas av de rättigheter och skyldigheter rörande bland annat bistånd och boende som lagen innehåller. I uppdraget har också ingått att ta ställning till när utlänningar ska upphöra att omfattas av lagen.

Personkrets

Utredningen föreslår att mottagandelagens personkrets i huvudsak ska vara den samma som enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. i dag. Det innebär att lagen omfattar utlänningar som har sökt asyl och utlänningar som omfattas av massflyktsdirektivet. Utredningen föreslår att de utlänningar som omfattas av mottagandelagen i regel ska upphöra att omfattas av lagen, när de har uppehållstillstånd och är folkbokförda. Folkbokföringen utgör enligt utredningens bedömning en tydlig slutpunkt för lagens tillämpningsområde som både enskilda och andra aktörer enkelt kan förhålla sig till.

Förmåner enligt lagen

De som omfattas av mottagandelagen föreslås under vissa förutsättningar ha rätt till logi samt ekonomiskt bistånd i form av dagersättning, särskilt bidrag och en ny sorts ersättning som kallas för övergångsersättning. Utredningens förslag innebär att asylsökandes medverkan till klarläggande av identiteten blir ett villkor för dagersättning snarare än en nedsättningsgrund, så som enligt gällande ordning. För att underlätta individens övergång mellan de olika statliga systemen föreslår utredningen vidare att en ny sorts ersättning som kallas övergångsersättning ska införas för personer som beviljats uppehållstillstånd. Syftet är att ersättningen ska kunna användas under det glapp som uppstår till följd av att dagersättningen betalas ut i förskott medan andra ersättningar betalas ut i efterskott. Detta innebär att

kommunerna föreslås att inte få statlig ersättning för initiala kostnader för ekonomiskt bistånd åt de utlänningar som kan få övergångsersättning. Övergångsersättning ska betalas ut som ett engångsbelopp i samband med att en utlänning som har uppehållstillstånd upphör att omfattas av mottagandelagen och skrivs ut från Migrationsverkets mottagningssystem. Av utredningen framgår att övergångsersättningen ska ta höjd för den nyanländes boendekostnad, en kostnad som personen ska stå för själv när han eller hon skrivs ut från mottagningssystemet. Nivån på övergångsersättningen föreslås motsvara etableringsersättningen under den första kartläggningsperioden.

Dagersättning

Utredningen föreslår att rätten till dagersättning och särskilt bidrag för asylsökande ska villkoras av att de bor på det asylboende där de har tilldelats plats. En grundläggande förutsättning för att en person ska kunna få dagersättning eller särskilt bidrag ska, liksom i dag, vara att han eller hon saknar egna medel. Dagersättning beräknas per år i procent av en för hela landet gällande norm (riksnorm) som fastställs av regeringen inför varje kalenderår. Olika villkor ska gälla under olika faser och för de olika grupper som omfattas av lagen.

Migrationsverket föreslås ha en lagreglerad rätt att ompröva ett beslut om beviljad dagersättning, när något förhållande som påverkar rätten till dagersättning eller dagersättningens storlek har ändrats.

Boende/logi

Utredningens tidigare förslag om tilldelning av boendeplatser har tagits om hand i lagrådsremissen En ny ordning för asylsökandes boende. Regeringens förslag innebär att asylsökande inte längre ska erbjudas, utan i stället tilldelas, en plats på asylboende. Personer som har sökt eller beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd ska dock även fortsättningsvis erbjudas en plats på asylboende, men kan tacka nej och ordna boende på egen hand. I föreslagen lag anges att Migrationsverket ska ha det huvudsakliga ansvaret för logi till personer som omfattas av mottagandelagen. Detta innebär att Migrationsverket bland annat har det huvudsakliga ansvaret för att driva asylboenden och för att de som har rätt till logi enligt lagen får en plats på ett boende. Lagen reglerar inte hur asylboenden ska utformas eller vilket sorts boende som ska användas för olika personkategorier.

Utredningen föreslår vidare att Migrationsverket ska få anvisa till en kommun som ska ordna boende för asylsökande om tillströmningen av asylsökande har varit eller kan förväntas bli särskilt omfattande och det är nödvändigt för att tillgodose behovet av boendeplatser. I dag finns ingen sådan skyldighet för kommunen. Förslaget är tänkt att fungera som en ventil för situationer då antalet asylsökande som kommer till Sverige ökar på ett sätt som innebär att det blir svårt för Migrationsverket att tillhandahålla plats på asylboende till alla. Förslaget innebär att kommunerna åläggs en skyldighet att tillgodose rätten till boende för personer som fortfarande omfattas av

Migrationsverkets ansvar. Kommunerna ska ha rätt till ersättning för sådant boende så länge personen omfattas av mottagandelagen.

Utredningen föreslår vidare att kommunerna ska ha ansvar för att ordna boende för personer som fortsätter att omfattas av mottagandelagen efter att ha flyttat till en kommun som har anvisats enligt bosättningslagen. Ansvaret gäller så länge personen omfattas av mottagandelagen. Ansvaret inträder när personen flyttar till kommunen och gäller tills personen blir folkbokförd och således upphör att omfattas av mottagandelagen. Därefter kvarstår kommunens skyldighet att ta emot personen för bosättning i enlighet med bosättningslagen.

Utredningen föreslår att regleringen ska utformas på motsvarande sätt som när det gäller möjligheten att anvisa en kommun som ska ordna boende för personer som har sökt eller beviljats uppehållstillstånd med eller efter tillfälligt skydd. Bestämmelserna har utformats för situationer då ett stort antal personer oförutsett kan behöva tas emot under kort tid, och för att åstadkomma en jämn fördelning av ansvaret mellan Migrationsverket och landets kommuner.

Möjligheten att arbeta

I utredningens tilläggsdirektiv anges att rätten för asylsökande att arbeta i Sverige inte bör vara mer generös än vad EU-rätten kräver. Utredningen föreslår att asylsökande ska ges rätt att arbeta utan arbetstillstånd först efter en viss tid i Sverige. Undantaget från kravet på arbetstillstånd ska inträda först sex månader efter det att asylansökan lämnades in, under förutsättning att övriga villkor är uppfyllda. Tidsgränsen för tillträde till arbetsmarknaden anpassas därigenom till den normala tidsåtgången för prövning av asylansökan enligt EU-rätten. Utredningen bedömer att det område som asylsökande ska vistas inom, det län där deras asylboende är beläget, bedöms tillräckligt för att asylsökande som ska ha rätt att arbeta också har en sådan faktisk möjlighet att tillträda arbetsmarknaden på det sätt som mottagandedirektivet kräver.

Begravningskostnader

En återkommande fråga mellan Migrationsverket och landets kommuner rör begravningskostnader för asylsökande eller personer med särskilt skydd som avlider. Utredningen föreslår att en kommun som beviljat ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen till begravning av en utlänning som vid dödsfallet omfattades av mottagandelagen, ska ha rätt till en schabloniserad ersättning för ekonomiskt bistånd till begravningskostnader om 65 000 kronor.

Lagens förhållande till andra regelverk

En annan del av utredningens uppdrag har varit att se över gränsdragningen mot andra regelverk. I det uppdraget har ingått att ta ställning till vilka förmåner och insatser som ska erbjudas enligt lagen och tydliggöra hur dessa kan samordnas med insatser enligt andra regelverk. En central del av översynen av gränsdragningen mot andra regelverk är mottagandelagens förhållande till socialtjänstlagen. Utredningen föreslår förtydliganden av ansvarsfördelningen mellan Migrationsverket och

kommunerna för att klargöra vilken aktör som har ansvar för att bistå med olika typer av insatser till utlänningar som omfattas av mottagandelagen. Utredningen föreslår att utlänningar som omfattas av mottagandelagen inte ska ha rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen. Konsekvensen av förslaget är att socialtjänstlagen i övrigt är tillämplig och att asylsökande och massflyktingar kan få en prövning av rätten till andra typer av insatser som kan ges enligt den lagen.

Av socialtjänstlagen framgår att socialnämnden i vistelsekommunen ska ta ställning till rätten till insatser i form av stöd och hjälp i boende så som hemtjänst, särskilda boendeformer, skyddat boende eller annat lämpligt tillfälligt boende till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Utredningen föreslår att en kommun får rätt till ersättning för sociala insatser som ges till personer som omfattas av mottagandelagen, i fler situationer än i dag och rör framför allt sociala insatser som på olika sätt är knutna till boendet. Utredningen anser att kommunernas kompetens inom biståndsbedömning och utförande av sociala insatser ska tas tillvara och att kommunerna ska ersättas av Migrationsverket inom ramen för förordningen om statlig ersättning för asylsökande m.fl. I vissa fall ersätts den faktiska kostnaden och i vissa fall utgår en schablonersättning. Utredningen bedömer att det skulle vara fördelaktigt att förenkla ersättningssystemet, genom schablonersättningar för de sociala insatser som kommunerna nu föreslås få ersättning för. Det bör enligt utredningen därför vara en uttalad målsättning att ersättningssystemet ska förenklas genom schablonisering tillsammans med andra förenklingar på sikt.

I utredningens uppdrag har även ingått att föreslå hur informationsöverföring mellan aktuella myndigheter kan förbättras i fråga om till exempel vilka insatser eller vilket bistånd som en utlänning som omfattas av lagen har beviljats. Syftet är bland annat att tillförsäkra korrekta utbetalningar. Migrationsverket ska också enligt förslaget till den ansvariga myndigheten i aktuell kommun lämna uppgifter om barn mellan 3 och 18 år som omfattas av mottagandelagen och vistas i kommunen. Uppgifter ska även lämnas om ungdomar över 18 år som omfattas av mottagandelagen och som går en gymnasieutbildning som har påbörjats före 18 års ålder. Utredningen anser att kommunerna får information om vilka barn och ungdomar som omfattas av mottagandelagen och vistas i kommunen så bör det underlätta deras förutsättningar att planera skolgången, erbjuda utbildning och se till att barn och ungdomar får ett ordnat mottagande i skolan.

Åtgärder för ett ordnat mottagande av asylsökande

I utredningens uppdrag har även ingått att föreslå åtgärder för ett ordnat mottagande av asylsökande. I denna del har ingått att föreslå hur en anmälningsskyldighet, kopplad till att asylsökande ska bo på ett visst asylboende, kan införas samt ta ställning till vilka sanktioner som kan införas. Utredningen föreslår att asylsökande ska delta i närvarokontroller på det asylboende där de tilldelats plats. Närvarokontrollen är enligt utredningens bedömning ett verktyg för att säkerställa efterlevnaden av att en asylsökande bor enbart på tilldelat asylboende. Närvarokontrollen föreslås ske elektroniskt, genom att den asylsökande registrerar sitt

tillfälliga kort som intygar att han eller hon omfattas av mottagandelagen, i kombination med stickprov. Närvarokontrollen ska inte gälla barn under 16 år.

Utredningen föreslår vidare att asylsökande ska vara skyldiga att vistas inom ett begränsat geografiskt område, som ska omfatta det län där asylboendet är beläget. Syftet är att säkerställa en snabb, effektiv och ändamålsenlig behandling av asylansökningarna och med hänsyn till kapaciteten i de berörda geografiska områdena. Enligt förslaget ska Polismyndigheten underrätta Migrationsverket om en utlänning som omfattas av mottagandelagen anträffas utanför det område som han eller hon har rätt att vistas inom.

Enligt tidigare förslag kommer dagersättningen att kunna upphöra om en asylsökande inte bor på asylboendet. Utredningen föreslår att dagersättningen ska kunna sättas ned om en asylsökande vistas utanför det län där asylboendet är beläget, eller om den asylsökande inte fullgör den anmälningsskyldighet som kan meddelas i vissa situationer. Enligt förslaget ska dagersättningen inte sättas ned om åsidosättandet av områdesbegränsningen berott på orsaker som den asylsökande inte rådde över. Att dagersättningen sätts ned eller upphör ska inte leda till att personen förlorar sina möjligheter att tillgodose grundläggande behov som tak över huvudet, mat och kläder.

Åtgärder för ett effektivt återvändande

Utredningen har föreslagit ändringar i regelverket för att främja ett effektivt återvändande för personer som har meddelats beslut om överföring eller beslut om avvisning eller utvisning som fått laga kraft (avlägsnandebeslut). Enligt utredningens förslag ska personer med avlägsnandebeslut vara skyldiga att bo på asylboende. Detta kan enligt utredningens bedömning främja återvändandearbetet. Dessutom kan det säkerställas att personer med avlägsnandebeslut lever under ordnade förhållanden och motverka att deras utsatta position utnyttjas.

Utredningen föreslår vidare att personer som fått avslag på sin asylansökan och meddelats om avlägsnandebeslut ska vara skyldiga att anmäla sig till Migrationsverket tre dagar per vecka. Syftet är att kontrollera att skyldigheten att bo på asylboende uppfylls. Enligt förslaget ska anmälningsskyldigheten fullgöras på asylboendet. Anmälningsskyldigheten ska inte gälla barn under 16 år. När det gäller personer med avlägsnandebeslut föreslår utredningen att rätten till dagersättning ska villkoras av att personen bor på asylboende och medverkar till åtgärder för att beslutet om avvisning eller utvisning ska kunna verkställas. Utredningen föreslår vidare att dagersättningen ska kunna sättas ner om en person med avlägsnandebeslut har uteblivit från anmälningstillfällen eller vistas utanför det aktuella länet. Enligt förslaget ska dagersättningen inte sättas ned om åsidosättandet av anmälningsskyldigheten eller områdesbegränsningen berott på orsaker som personen inte rådde över. Att dagersättningen sätts ned eller upphör ska enligt förslaget inte heller leda till att personen förlorar sina möjligheter att tillgodose grundläggande behov som tak över huvudet, mat och kläder. Om en person med avlägsnandebeslut har uteblivit från anmälningstillfällen eller vistas utanför det aktuella länet bör det

enligt utredningens bedömning även kunna beaktas vid bedömningen av om det finns grund för förvar.

Förslag för att den svenska regleringen av asylsökandes mottagningsvillkor ska anpassas till miniminivåer enligt EU-rätten

I utredningens uppdrag har även ingått att analysera om det svenska regelverket i fråga om materiella mottagningsvillkor, kostnader för hälso- och sjukvård samt möjligheterna att beviljas undantag från kravet på arbetstillstånd går utöver miniminivåerna enligt EU-rätten och att lämna förslag för att regelverket ska anpassas till miniminivåerna. Syftet har varit att generellt se över att den svenska regleringen inte är mer förmånlig än i övriga EU-länder.

Konsekvenser

Utredningen bedömer att de samlade åtgärder som föreslagits kommer få till följd att i princip samtliga som har sökt asyl bor på asylboende, vilket kommer att bidra till att boendekostnaderna ökar för Migrationsverket. Även förslaget om att vuxna utan barn som har meddelats ett beslut om avvisning eller utvisning ska omfattas av mottagandelagen och ha rätt till bistånd under vissa villkor innebär att boendekostnaderna för Migrationsverket ökar. För landets kommuner och regioner kommer utredningens förslag påverka de kommunala och regionala verksamheterna där asylboendena lokaliseras.

Ett mer ordnat mottagande bör enligt utredningen också kunna bidra till att asylansökningar kan handläggas effektivt och rättssäkert samt att de asylsökande i högre utsträckning kan förberedas inför ett beslut om uppehållstillstånd eller återvändande. Förslagen bedöms ha särskilt stor betydelse för asylsökande barn, som kan tillförsäkras en lämplig boendemiljö med utrymme för lek och skolarbete. Sammantaget bedömer utredningen att förslagen bör leda till fördelar både för enskilda och för samhället i stort.

Remissammanställningen

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 9 december 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ser positivt på att lagstiftningen moderniseras. Stadsledningskontoret vill betona vikten av ett ordnat och värdigt mottagande för asylsökande och att de garanteras värdiga levnadsvillkor, till exempel när det gäller mat, hälsa, bostäder, utbildning och arbete. Vikten av att individer får sina behov tillgodosedda och att barnkonventionen efterlevs kan inte nog understrykas.

Stadsledningskontoret bedömer att alla utredningens förslag är beroende av gott samarbete, regelbundna samråd och en nära samverkan mellan stat och kommuner för att vara effektiva och bidra till långsiktigt god etablering för asylsökande. Det är också avgörande att Migrationsverket håller rimlig handläggningstid i asylprövningen. Landets kommuner måste vara väl informerade i processen, utan framförhållning riskerar kommunerna kostsamma nödlösningar vad gäller skola, förskola och annan kommunal verksamhet som asylsökande har rätt till.

Boende

I ett asylmottagande där samtliga asylsökande förväntas bo på asylboende vill stadsledningskontoret påpeka att asylboendenas utformning och lokalisering är av stor vikt för de som bor där. För att asylboenden ska framstå som ett fullgott alternativ till eget boende är det också viktigt att de utgör en trygg, säker och tillgänglig miljö för alla asylsökande. Större boenden bör delas upp i mindre enheter, eftersom det ger bättre möjligheter för de boende att bygga relationer till varandra. Mindre kollektiva asylboenden ökar även tryggheten och möjligheten att skapa hemlika förhållanden. Asylboenden bör ligga i anslutning till samhällen med allmänna kommunikationer och tillgång till service. Utifrån alla barns rätt till ett bra liv så behöver de till exempel rätt till lek, vila och fritid, utbildning och att leva i en bra miljö. För att barn som bor på asylboenden ska kunna utvecklas på ett bra sätt bör asylboendenas geografiska placering vara så att det finns nära tillgång till förskola, skola, kultur och fritidsaktiviteter.

Utredningens föreslår att Migrationsverket ska få anvisa en kommun som ska ordna boende för asylsökande om tillströmningen av asylsökande har varit eller kan förväntas bli särskilt omfattande och det är nödvändigt för att tillgodose behovet av boendeplatser. Stadsledningskontoret anser att det är positivt att detta regleras då det saknats i tidigare lagstiftning. Även om det inte går att ha beredskap för att ta emot ett stort antal människor skapar tydligheten i lagstiftning och omfattningen av ersättning för dessa platser en något större förutsägbarhet för kommuner än tidigare. Stadsledningskontoret anser att det är nödvändigt att full ersättning utgår till kommunerna för detta uppdrag. Att tillgodose ett behov av boendeplatser kan medföra tomgångshyror för kommunerna. Tidigare fick kommunerna ersättning för hyreskostnader för alla bostäder som kommunen har anmält tillgängliga till Migrationsverket. Denna ersättning har tagits bort och i ersättningen för det så kallade glappet ingår fortsättningsvis också ersättning för tomgångshyra. Stadsledningskontoret anser att denna ersättning ska återinföras när ersättningen för glappet tas bort.

Stadsledningskontoret ställer sig positiva till utredningens förslag om Migrationsverkets ansvar för logi och särskilt till utredningens förslag som rör nödvändiga tillgänglighetsanpassningar av boendemiljön, då det i tidigare lagstiftning har varit en osäkerhetsfaktor i ansvarsfördelning.

Lagens förhållande till andra regelverk

Stadsledningskontoret anser att det är bra att gränsdragningen i förhållande till socialtjänstlagen tydliggörs. Utredningen anser inte att det finns ett behov av någon särreglering i socialtjänstlagen om hur bedömningen av rätten till insatser för asylsökande eller personer med tillfälligt skydd ska göras. Stadsledningskontoret delar inte den uppfattningen. Som även utredningen konstaterar har kommunen ett yttersta ansvar även för personer som omfattas av LMA. Stadsledningskontoret anser att det tydligt bör regleras i SoL vad personer som omfattas av mottagandelagen har rätt till från kommunen, om avsikten är att detta ska omfatta mer än insatser för att undvika nöd.

Stadsledningskontoret anser även att det behöver bli ännu tydligare vilka insatser som ingår vid återsökning av kostnad. Stadsledningskontoret vill också framhålla att ersättning enligt schablonersättning är att föredra då Migrationsverkets krav vid redovisning av faktiska kostnaden ofta är ett problem för staden när det gäller verksamheter som ersätts enligt ett pengsystem, då det är Migrationsverket som bedömer vad som ska ingå i ersättningen för insatsen. Stadsledningskontoret anser vidare att dagens ersättningar oftast är för lågt beräknade.

Stadsledningskontoret ställer sig positiv till att den kompetens som finns inom kommunerna bör tas tillvara. Att utredningen begränsar möjlighet till ersättning för andra sociala insatser än de knutna till boendet, är dock stadsledningskontoret kritiska till, då det inte möjliggör för kommunerna att tillvarata den kompetens som finns. Om kommunerna har ansvaret att bedöma enligt socialtjänstlagen, ska alla kostnader täckas inklusive handläggnings- och administrativa kostnader för återsökning från stat till kommun. Stadsledningskontoret ser att det annars kan komma att bli stora ekonomiska konsekvenser för de/den kommun som har asylboenden.

Stadsledningskontoret anser att mottagandelagen bör se över gränsdragningar mellan och intentionerna med den nya socialtjänstlagen som träder i kraft i juli 2025. Socialtjänsten står inför en stor förändring med förebyggande arbete samt öppna insatser i fokus. Det är av vikt att mottagandelagen förhåller sig till ny socialtjänstlag.

Stadsledningskontoret ställer sig generellt positiva till utredningens förslag om bestämmelser om informationsöverföring, då det blir en tydligare ansvarsfördelning. Stadsledningskontoret anser att kommunerna behöver vara med i framtagandet av kontaktvägar då kommuners förutsättningar för kommunikationsvägar ser olika ut. Särskilt i ärenden där våld förekommer är det av vikt att kommunikationen är enkel, tillgänglig och snabb.

Dagersättning/Övergångsersättning

Utredningen föreslår att kommunernas möjlighet att ge så kallat frivilligt bistånd enligt socialtjänstlagen ska inskränkas när en person omfattas av mottagandelagen. Stadsledningskontoret ställer sig frågande till vilka konsekvenser inskränkningen kan ge enskilda samt kommuner, då kommunerna har det yttersta ansvaret enligt socialtjänstlagen för de som vistas i kommunen. I vissa fall kan det vara nödvändigt för kommuner att bevilja bistånd i enlighet med socialtjänstlagen, då kommunerna

har det yttersta ansvaret. Det kan till exempel handla om matpengar till personer som tillfälligt vistas på annat boende som inte tillhandahåller mat.

Enligt utredningen uppkommer, för asylsökande som beviljas uppehållstillstånd, i dag ofta ett ekonomiskt glapp i samband med att de blir utskrivna ur Migrationsverkets mottagningssystem och exempelvis skrivs in i Arbetsförmedlingens etableringsprogram. Glappet uppstår eftersom de statliga ekonomiska stöden som de olika systemen erbjuder betalas ut olika i tid, där exempelvis dagersättning betalas ut i förskott och etableringsersättning i efterskott. För att underlätta individens övergång mellan de olika statliga systemen föreslår utredningen att en ny sorts ersättning ska införas i mottagandelagen. Ersättningen föreslås kallas övergångsersättning. Ersättningen ska betalas ut till personer som beviljas uppehållstillstånd och upphör att omfattas av mottagandelagen och syftar till att lösa detta glapp. Stadsledningskontoret anser att det utifrån de nyanländas perspektiv är positivt att deras försörjning garanteras under denna övergångsperiod som uppstår och att de inte hänvisas till kommunernas socialnämnder för att ansöka om försörjningsstöd.

Stadsledningskontoret är positiv till intentionen att nyanlända efter folkbokföring inte ska hänvisas till kommunernas socialtjänst för sin försörjning utifrån att två olika statliga system för ersättningar inte överlappar varandra. Stadsledningskontoret bedömer dock att förslaget inte täcker de kostnader som uppstår. Snittet för hur många dagar som staden idag betalar för försörjningsstöd i det glapp som uppstår mellan LMA-ersättning och etableringsersättning är idag 150 dagar. Av utredningen framgår att övergångsersättningen ska betalas ut för mellan 15-44 dagar och det är inte klarlagt vad som ska hända efter 44 dagar då många personer inte kommer att fått sin etableringsersättning inom den tidsperioden. Det är viktigt att tydliggöra om övergångsersättningen kommer att betalas ut tills den nyanlända erhållit etableringsersättning, stadsledningskontoret anser att ingen övre gräns av antal dagar för övergångsersättning ska gälla. Utöver det kommer övergångsersättningen för de allra flesta inte att täcka utgifterna för hyra och levnadsomkostnader vilket innebär att de ändå kommer att hänvisas att söka kompletterande försörjningsstöd hos socialtjänsten i kommunen. Troligtvis kan rätt till barnbidrag och bostadsbidrag innebära att fler når egen försörjning men utifrån hyresnivåerna i Stockholm är bedömningen att många kommer att behöva söka kompletterande försörjningsstöd under tiden de omfattas av övergångsersättning.

Övrigt

Stadsledningskontoret vill lyfta fram att det finns risker med förslaget att boende på asylboende ska vara ett villkor för dagersättning. Förslaget kan medföra att det i staden kan bo asylsökande som saknar rätt till dagsersättning. Stadsledningskontoret anser också att det är otydligt i utredningen gällande ansvaret för närvarokontrollerna och hur det rent praktiskt ska fungera.

Stadsledningskontoret ställer sig frågande till om barnkonventionen beaktas i utredningens förslag att tillämpa närvarokontroll och anmälningsskontroll för barn över 16 år. Enligt barnkonventionen artikel 1 är alla människor under 18 år barn.

Stadsledningskontoret anser att tiden fram till att författningsändringarna ska träda i kraft är för kort då Migrationsverket behöver hinna få klart en ny organisation, nya arbetssätt, ändamålsenliga boenden och att samverkan med andra aktörer måste vara på plats. Den statliga ersättningen till kommunerna måste också ersätta de kostnader som uppstår för kommunen. Stadsledningskontoret vill poängtera att bedömningen av utredningens förslag utgår ifrån att staden ges full kompensation för nya uppdrag.